

POLITICKÝ SYSTÉM A SÚČASNÁ POLITICKÁ SITUÁCIA V BOSNE A HERCEGOVINE: VŠEOBECNÉ VOLBY 2022

POLITICAL SYSTEM AND CURRENT POLITICAL SITUATION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA: GENERAL ELECTIONS 2022

TATIANA VAŠŠOVÁ

ABSTRACT: *The aim of this article, based on an analysis of the political system of Bosnia and Herzegovina and the overall political situation in the country, is to assess the results of the general elections held there on October 2, 2022. These elections were probably the most watched elections of 2022, mainly because of the expected accession negotiations and the granting of the status of a European Union candidate country. The general election results were supposed to indicate whether Bosnia and Herzegovina is ready to join the ranks of developed democratic countries and whether it has finally become a functioning multi-ethnic state. The methods of analysis, synthesis, deduction, induction, and generalization were used to achieve the set goal. In the end, we will point out the impact of the election results on the current political situation, which, however, does not foresee any changes compared to the current situation in Bosnia and Herzegovina.*

KEYWORDS: *Bosnia and Herzegovina. Political system of Bosnia and Herzegovina. General elections in Bosnia and Herzegovina. European Union.*

ÚVOD

Bosna a Hercegovina, hornatá krajina na západe Balkánskeho polostrova, ktorú pred necelými tridsiatimi rokmi sužovala krvavá vojna, sa ešte aj dnes spamätáva z dopadov tohto konfliktu na celú spoločnosť. Vojna sa v Bosne a Hercegovine skončila v roku 1995 s pomocou Severoatlantickej aliance (NATO), kedy sa vedúci predstavitelia Belehradu, Sarajeva a Záhrebu stretli pri rokovacom stole v Daytone a započali dlhú a náročnú cestu k obnoveniu mieru a bezpečnosti v krajine (Vaššová, 2021). V posledných rokoch si diplomati, politickí analytici, medzinárodní poradcovia i novinári, ktorí sa zaujímajú o Bosnu a Hercegovinu, čoraz častejšie kladú otázky – Čo sa pokazilo v Bosne a Hercegovine? Aké sú kľúčové faktory aktuálnej krízy? Čo je hlavnou prekážkou stabilizácie politickej i bezpečnostnej situácie v Bosne a Hercegovine?

Miestni autori ako Božo Zepić a Nerzuk Ćurak už v rokoch 2005 a 2006 zastávali názor, že „bosnianský problém“ je – za súčasných politických podmienok a s existujúcimi politickými nástrojmi – neriešiteľný. Trvalo to však nejaký čas, kým medzinárodne uznávaní experti (napr. Patrick C. McMahon a Jon Western) dokázali na stránkach Foreign Affairs priznať, že „Bosna a Hercegovina opäť stojí na pokraji kolapsu“ (McMahon - Western, 2009). Medzi aktuálne problémy, ktorým musí krajina čeliť, možno ešte stále zaradiť vysokú nezamestnanosť, korupciu vo všetkých sférach spoločnosti, nestabilný politický systém a trojčlenné Predsedníctvo, ktoré pri riadení krajiny nedokáže dosiahnuť konsenzus. Začiatkom roka 2022 sa medzinárodná pozornosť sústredila na okamih, ktorý mal ukázať, či je Bosna a Hercegovina pripravená vstúpiť medzi rozvinuté demokratické krajiny a dokázať, že nacionalistické heslá a politické zastrašovanie, ktoré bolo pre túto krajinu charakteristické v posledných rokoch, je už minulosťou. Najdôležitejšou otázkou, ktorá sa skloňovala nie len medzi politickými elitami ale aj v rámci celej spoločnosti bolo to, či budú vo všeobecných voľbách 2022 zvolené politické strany, ktoré presadzujú celistvosť krajiny a podporujú vznik tzv. nadetickej občianskej spoločnosti, alebo naopak opäť zvíťazia nacionalisti, ktorí vládnu v krajine prakticky od roku 1990, kedy sa konali prvé pluralitné voľby. **Cieľom článku** je charakterizovať svetovo unikátny politický systém, ktorý v Bosne a Hercegovine komplikuje prijímanie nevyhnutných reforiem, čím negatívne ovplyvňuje snahy tejto krajiny o euroatlantickú integráciu. Cieľom je tiež posúdiť výsledky posledných všeobecných volieb, ktoré sa v Bosne a Hercegovine konali 2. októbra 2022, a od ktorých sa očakávali zmeny v politickom vedení a smerovaní krajiny. Na dosiahnutie stanovených cieľov boli použité metódy analýzy, syntézy, dedukcie, indukcie a generalizácie.

1. POLITICKÝ SYSTÉM V BOSNE A HERCEGOVINE

Bosna a Hercegovina, v podobe ako ju poznáme dnes, vznikla 3. mája 1992 a je definovaná ako krajina s parlamentnou demokraciou. Znak republiky ako takej však v súčasnosti nevykazuje, nakoľko zložitost' politického systému a vysoká úroveň autonómie na úrovni administratívnych jednotiek skôr pripomína vlastnosti federatívneho usporiadania. Niektorí autori označujú Bosnu a Hercegovinu za asymetrickú federáciu, úniu alebo dokonca za federáciu sui generis¹. Autor Miloš Šolaja (2006) uvádza, že štátne usporiadanie Bosny a Hercegoviny je: „*spojenie dvoch celkov – jednej republiky (Republika Srpska) a jednej federácie vnútorných regiónov (kantónov alebo žúp) – Federácie Bosniakov a Chorvátov (Federácia Bosny a Hercegoviny)*“ (Banović, 2019). Ústava Bosny a Hercegoviny, ktorá bola prijatá po skončení vojny v roku 1995 nastavila v krajine tzv. zmiešaný systém vlády s prvkami prezidentského systému (poloprezidentský vládny systém).

Jan Muš vo svojej práci One hand clapping – the state-building process and the constitution of Bosnia and Herzegovina uvádza, že ústavný model, ktorý bol nastavený v Bosne a Hercegovine si vyžadoval osobitosť, a to konsocializmus. Keďže politická nadvláda jednej zo skupín by pravdepodobne viedla k vylúčeniu ostatných skupín z participovania na štátnej moci, konsociačná demokracia znamená, že v pluralitných spoločnostiach je v záujme stability systému potrebná čo najširšia účasť všetkých skupín na politickom riadení štátu. Je potrebné zdôrazniť, že v rozdelenej spoločnosti, rovnako ako v prípade Bosny a Hercegoviny, sa politické rozdiely medzi jednotlivými skupinami týkajú hlavných otázok, napríklad kultúrnej identity, politickej organizácie či spoločenského života. V praxi konsociačný model obsahuje tieto hlavné charakteristiky: pomerné politické zastúpenie v zákonodarnej, výkonnej, súdnej a administratívnej moci, právo veta, ktoré majú zástupcovia príslušných skupín (v prípade Bosny a Hercegoviny členovia Predsedníctva), autonómiu od centrálnych orgánov a požiadavku veľkej koalície v zákonodarnom zbore umožňujúcom spoločné vládnutie všetkým segmentom spoločnosti. Tieto riešenia síce čiastočne oslabujú štátne orgány, ale ich hlavným cieľom je stabilizovať politický systém v čo najvyššej možnej miere (Muš, 2016).

Bosnu a Hercegovinu tvoria v súčasnosti dva subjekty – Republika Srpska a Federácia Bosny a Hercegoviny. Súčasťou krajiny je aj dištrikt Brčko - samosprávna územná jednotka štátu, ktorú spravujú spoločne obidva subjekty a je formálne územnou súčasťou aj Republiky Srpskej aj Federácie Bosny a Hercegoviny. V krajine sú najpočetnejšími tri majoritné etniká, ktoré sú zároveň definované ako konštitutívne národy - Srbi, vyznávajúci pravoslávne náboženstvo, katolícki Chorváti a Bosniaci², ktorých oficiálnym náboženstvom je islam. V politickom systéme Bosny a Hercegoviny možno rozlíšiť štyri inštitucionálne systémy, a to konkrétne celoštátne inštitúcie, inštitúcie Federácie Bosny a Hercegoviny, Republiky Srpskej a Dištriktu Brčko.

Výkonnú moc na celoštátnej úrovni predstavuje priamo volené trojčlenné Predsedníctvo. Na osem mesiacov sa vždy jeden z trojice stáva predsedom Predsedníctva a v príslušnom čase navonok vystupuje ako hlava štátu. V tomto období spravuje zahraničné, diplomatické a vojenské záležitosti a rozpočet inštitúcií na štátnej úrovni. Členmi Predsedníctva sú traja predstavitelia z konštitutívnych národov, tzn. jeden Bosniak, jeden Srb, jeden Chorvát, pričom kandidáti musia zastupovať iba jednu entitu. Nie je možné zastupovať (ani hlasovať za) napríklad Bosniakov a Chorvátov súčasne. Taktiež pri kandidovaní nie je možné identifikovať sa mimo troch konštitutívnych národov, čo znamená, že členovia menšín nemôžu byť zvolení za člena Predsedníctva. Každý člen Predsedníctva je osobitne volený plurálnym hlasovaním voličmi vo Federácii Bosny a Hercegoviny, ktorí si vyberajú buď Bosniaka alebo Chorváta a v Republike Srpskej je volený srbský člen Predsedníctva (Nardelli – Dzidić – Jukić, 2014). 10-členná Rada ministrov Bosny a Hercegoviny vykonáva funkciu vlády na celoštátnej úrovni. Na jej čele stojí predsedajúci rady, ktorého nominuje Predsedníctvo a schvaľuje Snemovňa

¹ Federácia sui generis (z lat.) = federácia „svojho vlastného druhu“

² Obyvatelia Bosny a Hercegoviny sú Bosňania a Hercegovinci, od toho je odvodené prídavné meno bosniansky, zatiaľ čo Bosniaci sú obyvatelia štátu hlásiaci sa k bosniackemu národu, teda k tým, ktorí sa v čase Juhoslávie nazývali ako národ Moslimovia, prídavné meno bosniacky je teda odvodené od pomenovania moslimskej časti obyvateľstva (Mojžita, 2010). S pojmom Bosňania a Hercegovinci sa stretávame veľmi zriedkavo a obvykle sa na označenie obyvateľov Bosny a Hercegoviny používa iba pojem Bosňania.

reprezentantov. Rada ministrov zodpovedá za bezpečnosť a obranu, clá a prisťahovalectvo, fiškálnu a menovú politiku a napomáha medzi etnickej koordinácii a regulácii (Šiljak, 2018).

Zákonodarným orgánom v Bosne a Hercegovine je na celoštátnej úrovni dvojkomorový parlament, ktorý tvorí Snemovňa reprezentantov (42-členná) a Snemovňa národov (15-členná). Členovia Snemovne reprezentantov sú volení priamo prostredníctvom systému pomerného zastúpenia, pričom 28 členov je volených vo Federácii a 14 členov v Republike Srpskej (jedna tretina Bosniakov, jedna tretina Chorvátov, jedna tretina Srbov). Členovia Snemovne národov sú volení nepriamo parlamentnými entitami, pričom dve tretiny členov sú z Federácie (5 Chorvátov a 5 Bosniakov) a jedna tretina je z Republiky Srpskej (5 Srbov) (Nardelli – Dzidić – Jukić, 2014).

Obe entity majú vlastných prezidentov, viceprezidentov, parlamenty, premiéra a ministrov. Republika Srpska má jednokomorový parlament (Národné zhromaždenie) a Federácia Bosny a Hercegoviny má dvojkomorový parlament (Snemovňu národov a Snemovňu reprezentantov). Obidve entity majú na úrovni etník vlastnú tripartitu moci, čo predstavuje značnú autonómiu. V rámci výkonnej moci má každá entita vlastného premiéra a 16 ministerstiev. Entity majú dokonca aj vlastný súdny systém, ktorý zahŕňa vlastné ústavné aj trestné súdy. To však vyvára problémy, pokiaľ ide o zdieľané kompetencie, keďže orgány štátnej moci majú na všetkých úrovniach právo prijímať zákony a určovať svoju vlastnú politiku. Môžeme teda vidieť, že Bosna a Hercegovina má mimoriadne zložitú vnútroštátnu štruktúru a organizáciu štátnej moci, ktorá vznikla na základe vplyvu viacerých faktorov. Za prvý faktor možno považovať rozpad právneho, politického a ekonomického systému bývalej Socialistickej federatívnej republiky Juhoslávia nasledovaný druhým faktorom - krvavou vojnou, ktorá trvala na tomto území tri roky. Komplikovaný politický systém je výsledkom Daytonskej mierovej dohody, vďaka ktorej bola vojna v roku 1995 ukončená. Je však potrebné uvedomiť si, že zahraniční diplomati a vyjednávači sa snažili o dosiahnutie mieru v Bosne a Hercegovine takmer štyri roky, predostreli množstvo podôb mierových plánov, a aj napriek tomu sa im nepodarilo uspieť. Ukázalo sa teda, že ukončenie etnického konfliktu v Bosne a Hercegovine bolo mimoriadne náročnou úlohou, a bolo preto nutné vypracovať taký mierový plán, ktorý by boli všetky tri strany naozaj ochotné prijať. Veľké množstvo kompromisných riešení tak bolo jediným variantom. I keď tieto riešenia nemohli naplno uspokojiť ani jednu stranu, stále boli natoľko prijateľné, aby nebol plán vo svojej úplnosti odmietnutý. Existovali tak iba dve alternatívy – kompromisný mierový plán, ktorý vytvorí komplikované inštitucionálne usporiadanie alebo pokračovanie vyčerpávajúceho konfliktu (Vaššová, 2021).

Odpoveď na kľúčovú otázku, prečo sa Bosna a Hercegovina aj po dvadsiatich siedmich rokoch od skončenia vojnového konfliktu nachádza v stave vnútropolitického rozkladu, je teda nevyhnutné hľadať v spôsobe administratívneho usporiadania a fungovania spoločnosti. Daytonská mierová dohoda síce ukončila krvavú vojnu, avšak nevyriešila hlavnú príčinu konfliktov, a to protikladné postoje hlavných predstaviteľov troch konštitutívnych národov k otázke vyhlásenia nezávislosti. V Bosne a Hercegovine jednoducho chýba zjednocujúca sila, ktorá by dokázala vytvoriť všeobecne akceptovanú bosniansku a hercegovinskú štátnu identitu. To, čo je špecifické pre politický systém Bosny a Hercegoviny a čo sťažuje proces akejkoľvek demokratickej konsolidácie je rozdelenie spoločnosti podľa etnických línií, dedičstvo nedemokratickej politickej kultúry, uplatňovanie multikultúrneho konceptu prevahy kolektívu bez riešenia otázky verejnoprávneho postavenia jednotlivca a v neposlednom rade spomínaná absencia čo i len minimálnej spoločnej identity (Banović, 2019).

2. SITUÁCIA PRED VOĽBAMI

Veľké množstvo obyvateľov Bosny a Hercegoviny aj v súčasnosti vníma, že politika i spoločnosť ako taká sú stále hlboko skorumpované (Sinanović, 2022). Pred všeobecnými voľbami, ktoré sa v Bosne a Hercegovine uskutočnili 2. októbra 2022, sa objavovali snahy zo strany Vysokého predstaviteľa Christiana Schmidta o presadenie zmien vo volebnom procese prostredníctvom volebnej reformy. Hovorilo sa o zmene spôsobu voľby členov Predsedníctva vo Federácii Bosny a Hercegoviny, nakoľko po posledných voľbách v roku 2018 sa objavovali názory, že chorvátsky člen získal väčšinu hlasov od Bosniakov a nebude dostatočne reprezentovať záujmy bosnianskych Chorvátov. V rámci reformy sa mal nastaviť mechanizmus, ktorý by umožňoval voľbu bosnianskeho člena iba Bosniakom a voľbu chorvátskeho člena iba bosnianskym Chorvátom. Takýto návrh volebnej reformy by však v krajine

posilnil etnické rozdiely a predstavoval by bezprecedentnú hrozbu pre štátnu suverenitu Bosny a Hercegoviny, nakoľko by umožnil zvolenie bosniansko-chorvátskeho nacionalistu Dragana Čovića zo strany HDZ BiH za člena Predsedníctva. To by mohlo vyústiť do situácie, kedy by dvaja z troch členov Predsedníctva aktívne presadzovali rozdelenie krajiny (N1A, 2022).

Ďalšou dôležitou témou je už od roku 2012 snaha o zmenu podmienok pre kandidovanie do funkcie člena Predsedníctva. V súčasnosti môže byť do tejto funkcie zvolený iba kandidát, ktorý sa identifikuje v rámci troch konštitutívnych národov (Bosniak, bosniansky Srb alebo bosniansky Chorvát), čo je podľa mnohých politikov diskriminačné voči menšinám. Takéto podmienky voľby člena Predsedníctva navyše podnecujú etnické napätie a takisto zabraňujú vytvoreniu spoločnej bosnianskej a hercegovinskej identity, nakoľko ak sa niekto identifikuje ako Bosňan a Hercegovinec (bez ohľadu na vierovyznanie), patrí do národnostnej menšiny „ostatných“. Aj keď v roku 2015 Ústavný súd Bosny a Hercegoviny vyhlásil články ústavy, ktoré stanovujú tieto podmienky, za protiústavné, nezrušil ich. Odôvodnením bolo, že najskôr je potrebné harmonizovať celú ústavu Bosny a Hercegoviny spolu s volebným zákonom. Od tohto rozhodnutia uplynulo sedem rokov a situácia ostáva rovnaká. V roku 2022 chorvátsky člen Predsedníctva Željko Komšić opätovne žiadal Ústavný súd Bosny a Hercegoviny o posúdenie rozhodnutia z roku 2015 a apeloval na potrebu zrušenia týchto podmienok a vytvorenia rovnakých možností pre všetkých obyvateľov Bosny a Hercegoviny. Doteraz nebolo vydané žiadne oficiálne rozhodnutie ani vyjadrenie Ústavného súdu (KlixA, 2022).

Už od začiatku roka 2022 sa objavovali hrozby bojkotovania volieb zo strany bosniansko-chorvátskych a bosniansko-srbských nacionalistov, pokiaľ nebude volebná reforma prijatá v plnom rozsahu. Napokon sa dospelo ku kompromisu a volebná reforma bola prijatá iba s niekoľkými schválenými zmenami. Tieto zmeny mali zabezpečiť, že všeobecné voľby 2022 budú spravodlivejšie než ktorékoľvek voľby pred tým. V rámci dodatočnej ochrany integrity volebného procesu Ústredná volebná komisia Bosny a Hercegoviny zaviedla opatrenia ako napríklad pečiatkovanie hlasovacích lístkov pečiatkou s označením každej volebnej miestnosti. Na každom hlasovacom lístku musel byť navyše aj podpis predsedu volebnej komisie, inak by bol hlasovací lístok považovaný za neplatný. Počas hlasovacieho procesu sa takisto kabíny otáčali inak ako počas predchádzajúcich volieb. Voliči boli otočení chrbtom ku komisii, tak aby sa zabránilo fotografovaniu a možnému nahradeniu vydaného hlasovacieho lístka iným hlasovacím lístkom, ale zároveň tak, aby bolo dodržané utajenie hlasovania (KlixB, 2022).

Opatrenie, ktoré nariaďovalo pečiatkovať a podpisovať hlasovacie lístky však zároveň vytvorilo priestor pre možné manipulovanie výsledkov volieb. Ak totiž predseda volebnej komisie vedel predpokladať za koho chcú niektorí voliči hlasovať, stačilo jednoducho nepodpísať vydaný hlasovací lístok a ten sa následne pri rátaní hlasov považoval za neplatný. Napríklad len pri voľbe členov Predsedníctva bolo z celkového počtu 983 413 odovzdaných hlasovacích lístkov vo Federácii Bosny a Hercegoviny až 72 736 neplatných. V Republike Srpskej to bolo 42 537 neplatných hlasovacích lístkov z celkového počtu 634 520.

3. VOĽBY 2022

Októbrové voľby 2022 boli v Bosne a Hercegovine v poradí už deviatymi všeobecnými voľbami. Voliči si v nich zvolili členov Predsedníctva Bosny a Hercegoviny, Parlamentného zhromaždenia Bosny a Hercegoviny, Parlamentu Federácie Bosny a Hercegoviny, Národného zhromaždenia Republiky Srpskej, Zhromaždenia kantónov Federácie Bosny a Hercegoviny a prezidenta Republiky Srpskej. Práve tieto voľby mali byť po prijatých zmenách transparentnejšie, spravodlivejšie a spočiatku to skutočne vyzeralo tak, že prebehnú bez akýchkoľvek väčších incidentov. Opak bol však pravdou a hneď 3. októbra prijala Prokuratúra Bosny a Hercegoviny spolu so Štátnou vyšetrovacou a bezpečnostnou agentúrou (SIPA) 27 sťažností od občanov týkajúcich sa nezákonnosti volebného procesu v celej Bosne a Hercegovine. Správy sa týkali najmä nezákonného správania sa občanov vo volebných miestnostiach, nezrovnalostí pozorovaných na zozname voličov, hlasovania v mene iných osôb alebo nezrovnalostí s identifikačnými dokladmi iných osôb, taktiež fyzických útokov na členov volebných komisií, správania sa predsedu alebo členov volebných komisií, ktoré nie je v súlade s predpismi (KlixB, 2022). Takýto priebeh volieb v Bosne a Hercegovine bohužiaľ nie je ničím neobyčajným. Tohtoročné sťažnosti a obvinenia, nie sú prvými prípadmi, kedy musela Ústredná volebná komisia Bosny a Hercegoviny,

politické strany alebo mimovládne organizácie podať trestné oznámenia za volebné podvody. Po komunálnych voľbách v novembri roku 2020 vznikla Ústredná volebná komisia Bosny a Hercegoviny 255 sťažností, ktoré dokopy zahŕňali obvinenia proti 647 členom volebných komisií z Mostaru, Doboja, Srebrenice a Nového Gradu (N1B, 2022).

V roku 2022 bolo navyše potrebné hneď o niekoľko dní po voľbách prepočítať hlasy odovzdané pre prezidenta Republiky Srpskej. Na základe predbežných oznámení o výsledkoch volieb boli hlasy odovzdané pre Milorada Dodika a Jelenu Trivić takmer nerozhodné a obaja kandidáti predčasne vyhlásili víťazstvo vo voľbách. Po zrátaní hlasov bol za prezidenta Republiky Srpskej, tak ako sa očakávalo, vyhlásený Milorad Dodik. Po zverejnení konkrétneho pomeru hlasov odovzdaných pre týchto kandidátov v jednotlivých 54 opštinách však vysvitlo, že Jelena Trivić nevyhrala nad Miloradom Dodikom ani v opštine, z ktorej pochádza. Na základe tohto faktu a tiež z dôvodu početných matematických nezrovnalostí, už 10. októbra 2022 Ústredná volebná komisia Bosny a Hercegoviny rozhodla o prepočítaní hlasov pre prezidenta Republiky Srpskej. V priebehu nasledujúcich 14 dní boli hlasy z 2239 volebných miestností v Republike Srpskej opätovne prepočítané a 27. októbra 2022 bolo oznámené, že s rozdielom hlasov 26 105 je novým prezidentom Milorad Dodik, líder Strany demokratického zväzu Srbov (SNSD), ktorý v tejto funkcii pôsobil aj v období rokov 2010 až 2018 (Avaz, 2022).

Výsledky volieb v roku 2022 v konečnom dôsledku nepriniesli žiadne výrazné zmeny na politickej scéne oproti tým v roku 2018. Obyvateľstvo vo všeobecnosti hlasovalo najmä na základe náboženskej či etnickej príslušnosti. Za srbskú entitu bola do čela Predsedníctva zvolená Željka Cvijanović s 51,65% odovzdaných hlasov, ktorá nahradí Milorada Dodika, predsedu srbskej strany SNSD, ktorý sa netají svojimi pro-ruskými názormi a otvorene vystupuje proti členstvu Bosny a Hercegoviny v NATO. Neočakáva sa však, žeby malo dôjsť k zásadným zmenám v rétorike oproti predchádzajúcemu obdobiu, nakoľko Cvijanović je členkou tej istej politickej strany ako Milorad Dodik. Za Bosniakov bol do čela Predsedníctva zvolený Denis Bećirović (SDP BiH – Sociálno-demokratická strana Bosny a Hercegoviny) s 57,37% odovzdaných hlasov, ktorý nahradí Šefika Džaferovića. Chorvátsku entitu bude v Predsedníctve reprezentovať Željko Komšić (DF - Demokratický front), ktorý získal 55,80% odovzdaných hlasov a vo funkcii pôsobil aj v predchádzajúcom období (CIK, 2022).

Po voľbách je vedúcou stranou na úrovni štátu a vo Federácii Bosny a Hercegoviny strana SDA, ktorá získala 25,17% hlasov pre Parlamentné zhromaždenie Bosny a Hercegoviny a 24,40% pre Parlament Federácie Bosny a Hercegoviny. V Republike Srpskej získala najviac hlasov strana SNSD, a to 41,15% pre Parlamentné zhromaždenie Bosny a Hercegoviny a 34,64% pre Národné zhromaždenie Republiky Srpskej. Medzi ďalšie významné politické strany, ktoré získali pomerne vysoký počet hlasov pre Parlamentné zhromaždenie Bosny a Hercegoviny patria – Chorvátske demokratické spoločenstvo HDZ BiH (14,20%), SDP BiH (13,39), Srbská demokratická strana SDS (18,08%) či Strana demokratického pokroku PDP (11,76%) (CIK, 2022).

Po posledných všeobecných voľbách, ktoré sa konali v októbri 2018 došlo k zostaveniu vlády až v decembri 2019, teda 14 mesiacov po potvrdení oficiálnych výsledkov volieb. Nová členka Predsedníctva za bosniansko-srbskú entitu Željka Cvijanović sa pre Belehradský denník Politika bezprostredne po voľbách vyjadrila, že so zostavovaním vlády v Republike Srpskej nebude žiadny problém. Takisto vyzdvihla jednoznačné víťazstvo strán SNSD a HDZ BiH. Naopak na bosniackej strane podľa nej vládne rozruch a zmätok. V posledných mesiacoch sa v médiách aj na politickej scéne čoraz viac objavujú správy o formovaní akéhosi srbsko-chorvátskeho politického bloku, ktorý je reprezentovaný politickými stranami SNSD a HDZ BiH. Medzinárodné spoločenstvo však netají obavy z formovania takejto spolupráce, nakoľko predsedovia oboch spomenutých politických strán, Milorad Dodik (SNSD) aj Dragan Čović (HDZ BiH) sa netaja separačnými tendenciami (Čorbo Zećo, 2022).

Za prvý úspech možno označiť pomerne rýchle schválenie novej vládnucej koalície, ktoré prebehlo už mesiac po voľbách. Nakoľko však bude nová koalícia zahŕňať až 10 politických strán, nie je úplne jasné ako bude fungovať v praxi. Profesor Osman Sušić z Fakulty politických vied Univerzity v Sarajeve konštatoval, že *„nie je prirodzené vytvárať koalície s tak veľkým počtom strán a navyše v prípade novej vládnucej väčšiny v Bosne a Hercegovine je problém ešte väčší, pretože sú to politické strany, ktoré*

majú diametrálne odlišné politické názory - od krajnej ľavice po krajnú pravicu.“ HDZ BiH a ostatné politické strany koalície podpísali 30. novembra 2022 dokument o programovej spolupráci, ktorý pripravil pôdu pre vytvorenie novej vlády vo Federácii Bosny a Hercegoviny bez SDA, aj keď táto strana získala najväčší počet kresiel jednotlivo. Po veľmi dlhom čase tak bude SDA v opozícii (Aljović, 2022). K zostaveniu vlády napokon došlo 2 mesiace po potvrdení oficiálnych výsledkov volieb, čo možno oproti roku 2018 považovať za obrovský krok dopredu.

Tabuľka 1 Zloženie Rady ministrov BaH po voľbách 2022 (Vijeceministara.gov.ba, 2022)

RADA MINISTROV BaH		
Predseda rady ministrov	Zoran TEGELTIJA (SNSD)	
	Ministri	Viceministri
Ministerstvo financií	Vjekoslav BEVANDA (HDZ)	Hazim RANČIĆ (SDA)
Ministerstvo pre zahraničný obchod a ekonomické vzťahy	Staša KOŠARAC (SNSD)	Ljiljana LOVRIĆ (HSS)
Ministerstvo vnútra	Selmo CIKOTIĆ (SDA)	Nedeljko JOVIĆ
Ministerstvo spravodlivosti	Josip GRUBEŠA (HDZ)	Nezir PIVIĆ (SDA)
Ministerstvo zahraničných vecí	Bisera TURKOVIĆ (SDA)	Josip BRKIĆ (HDZ)
Ministerstvo obrany	Sifet PODŽIĆ (DF)	Mijo KREŠIĆ (HDZ)
Ministerstvo dopravy	Vojin MITROVIĆ (SNSD)	Nedžad BRANKOVIĆ (SDA)
Ministerstvo pre ľudské práva a utečencov	-	Dževad MAHMUTOVIĆ (SDA)
Ministerstvo pre občianske záležitosti	Ankica GUDELJEVIĆ (HDZ)	Siniša ILIĆ (US)

Tabuľka 2 Parlamentné zhromaždenie BaH po voľbách 2022 (Parlament.ba, 2022)

Snemovňa reprezentantov				Snemovňa národov			
Predseda	Denis ZVIZDIĆ (SDA)			Predseda	Nikola ŠPIRIĆ (SDS)		
1.zástupca	Marinko ČAVARA (HDZ)			1.zástupca	Bakir IZETBEGOVIĆ (SDA)		
2.zástupca	Nebojša RADMANOVIĆ (SNSD)			2.zástupca	Dragan ČOVIĆ (HDZ)		
42 členov				15 členov			
SDA	9	DF	3				
HDZ BiH	4	NS	2				
SNSD	6	PDP	2				
SDP	5	NS	2				
SDS	2	DSD	1				
NES	2	US	1				
NiP	3						

Pre Snemovňu národov ešte stále nebol určený počet, štruktúra ani spôsob voľby jednotlivých delegátov, nakoľko táto problematika je jedným z bodov v návrhu zmeny volebného zákona, ktorý ešte nebol prijatý (Santić, 2022).

Tabuľka 3 Parlament Federácie BaH po voľbách 2022 (Parlament.ba, 2022)

Snemovňa reprezentantov				Snemovňa národov	
Predseda	Mirjana MARINKOVIĆ-LEPIĆ (NAŠA STRANKA)			Predseda	Tomislav MARTINOVIĆ (HDZ BiH)
1.zástupca	Edina GABELA (SDA)			1.zástupca	Izen HAJDAREVIĆ (NAROD I PRAVDA)
2.zástupca	Mladen BOŠKOVIĆ (HDZ BiH)			2.zástupca	Sladzan ILIĆ (SDP)
98 členov				58 členov	
SDA	26	NES	5	17 Bosniakov	
HDZ BiH	15	SBiH	4	17 Chorvátov	
SDP	15	HNP	1	17 Srbov	
DF	12	HRS	1	7 ostatných	
HDZ 1990	3	PDA	1		
Naša Stranka	6	BiH INICIJATIVA	1		
POVJERENJE	7	POMAK-POKRET	1		

98 členov Snemovne reprezentantov je zvolených na základe výsledkov volieb systémom pomerného zastúpenia, pričom v Snemovni národov má každé etnikum pevne stanovený počet členov.

Tabuľka 4: Národné zhromaždenie RS po voľbách 2022 (Narodnaskupstinars.net, 2022)

Predseda		Nenad STEVANDIĆ (UJEDINJENA SRPSKA)	
1.zástupca		Anja LJUBOJEVIĆ (SNSD)	
2.zástupca		Mirsad DURATOVIĆ (DF)	
3.zástupca		Petko RANKIĆ (SNP)	
83 členov			
SNSD	29	SPS	3
SDS	16	POKRET ZA DRŽAVU	5
SNP	5	DEMOS	5
PDP	8	UJEDINJENA SRPSKA	4
ZA PRAVDU I RED	4	DNS	4

4. DISKUSIA

Bohužiaľ ani po októbrových voľbách v roku 2022 nemôžeme povedať, že Bosna a Hercegovina by sa priblížila k euroatlantickej integrácii. Dalo by sa konštatovať, že po rokovaní o volebnej reforme a po vyhlásení výsledkov všeobecných volieb 2022 sa rozpory medzi jednotlivými etnikami ešte o čosi viac prehĺbili a dlhodobá rozdeľujúca rétorika súčasného prezidenta Republiky Srpskej Milorada Dodika len zhoršuje už aj tak napätú situáciu v krajine.

Je evidentné, že očakávania vkladané do všeobecných volieb 2022 neboli naplnené. Bosniacka, srbská a chorvátska identita hrá aj naďalej dominantnú rolu v povedomí obyvateľstva a najmä krivdy z obdobia poslednej vojny majú stále významnú úlohu pri tvorení politiky. Dôkazom je fakt, že aj v roku 2022, teda 27 rokov po skončení vojny, sa v predvolebných kampaniach viacerých politických strán objavovali nacionalistické heslá a volanie po spravodlivosti za krivdy spáchané počas krvavého konfliktu zo začiatku deväťdesiatych rokov. Ani všeobecné voľby 2022 tak nemali reálny predpoklad tento stav zmeniť. Je nepredstaviteľné, aby v rozvinutej demokratickej krajine ešte aj po takom dlhom období politickí predstavitelia stále živili etnickú nenávisť medzi obyvateľstvom, aj medzi sebou navzájom. Pre obyvateľov Bosny a Hercegoviny, aj pre samotnú krajinu je potrebné, aby politickí predstavitelia už

konečne uznali, že obeť boli počas vojny na oboch stranách a nikto nenesie väčšiu ani menšiu mieru zavinenia. Je nutné raz a navždy uzavrieť túto kapitolu, začať spolupracovať, viesť konštruktívny dialóg a pozeráť sa spoločne do budúcnosti.

Realita však v tejto krajine vyzerá úplne inak a predstavy o trojčlenom Predsedníctve, ako o fungujúcej kolektívnej hlave štátu sa zdajú len vzdialenou utopistickou túžbou medzinárodného spoločenstva. V novembri 2022 počas konania slávnostného ustanovujúceho zasadnutia Predsedníctva Bosny a Hercegoviny už len mená hostí spôsobili prvé nezhody medzi novými členmi kolektívnej hlavy štátu. Nakoľko srbská politická strana SNS podporuje politiku Moskvy počas agresie proti Ukrajine, hoci sa údajne snažia presadzovať "neutrálnu politiku", nie je prekvapivé, že predstaviteľka bosniansko-srbskej entity Željka Cvijanović sa postavila proti rozhodnutiu pozvať počas inaugurácie nových členov Predsedníctva ako hosta aj ukrajinského diplomata Serhija Minailova. Staro-nový predstaviteľ bosniansko-chorvátskej entity Željko Komšić sa ho však rozhodol zaradiť na zoznam svojich rodinných príslušníkov a Minailov sa inaugurácie napokon zúčastnil. Aj na takomto banálnom príklade môžeme vidieť, ako asi budú vyzeráť najbližšie štyri roky vlády tejto trojice (KlixC, 2022).

Už dlhé roky je nepopierateľným faktom, že v Bosne a Hercegovine je hlavným problémom drvivá etnizácia vo všetkých verejných inštitúciách, ktorá vedie k zachovávaniu etnicko-politického rozdelenia, keďže žiadna zo štátnych inštitúcií, najmä parlamentov, nemôže tvrdiť, že zastupuje celú populáciu. Z hľadiska inštitucionálnej príslušnosti sa hlavným faktorom stala etnická identita s jednou z troch skupín. Na druhej strane, inklúzia ako taká, aj keby sa týkala prakticky všetkých inštitúcií, by nemusela nevyhnutne viesť k neefektívnosti alebo zlyhaniu štátu. Ak sú však takéto ustanovenia paralelné v rozhodovacom procese na všetkých úrovniach, posilnené etnicko-teritoriálnym rozdelením a podstatnou decentralizáciou, etnická identita, a teda etnické rozdelenia získavajú vyššiu politickú hodnotu.

ZÁVER

Pre zachovanie integrity je v súčasnej situácii potrebné, aby si politické elity uvedomili, že pokiaľ nechcú opäť dospieť k vyostreniu vzájomných vzťahov, je nutné posilňovať stabilitu a súdržnosť medzi jednotlivými etnikami, no najmä spolupracovať navzájom, aby sa nastolený systém v krajine posilnil. Tri národy žijúce v Bosne a Hercegovine, ktoré predstavujú tri veľmi odlišné vízie budúcnosti krajiny, majú svojich zástupcov prakticky vo všetkých verejných inštitúciách. Národnostná otázka tak ovládla bosniansky a hercegovinský politický život a takisto vývoj spoločnosti. Napriek tomu je to práve uplatňovanie etnickej rovnosti troch konštitutívnych národov v legislatívnej oblasti a rozhodovacom procese v Predsedníctve, ktoré dáva etnicite skutočnú politickú moc. Zároveň je to práve to, čo zostáva deštruktívnym pre budovanie spoločnej bosnianskej a hercegovinskej identity a predstavuje vážnu prekážku pre sociálno-ekonomický rozvoj. S cieľom dosiahnuť efektívnejšiu správu krajiny bude v blízkej budúcnosti potrebné posilniť celoštátne inštitúcie na úkor jednotlivých entít, čo by mohlo pomôcť rapídne urýchliť cestu Bosny a Hercegoviny do euroatlantickej integrácie. Aj keď by sa mohlo zdať, že udelenie statusu kandidátskej krajiny EÚ, ku ktorému došlo 15.12. 2022 je prvým signálom, že v krajine sa situácia zlepšuje, tento fakt nemožno považovať za úspech samotnej Bosny a Hercegoviny, nakoľko ekonomická, politická i bezpečnostná situácia v krajine sa v posledných rokoch vôbec nezlepšila, skôr naopak - zhoršila. Tento krok bol vo veľkej miere snahou EÚ demonštrovať pokračujúci záujem Únie o tento región v období, kedy na medzinárodnej scéne vládne napätie.

Okrem samotných inštitúcií na celoštátnej úrovni má možnosť výrazne zasahovať do politického života aj spomínaný Úrad vysokého predstaviteľa. Avšak je zrejmé, že tento úrad nebude v krajine fungovať donekonečna a v budúcnosti budeme pravdepodobne sledovať postupné utlmovanie jeho činnosti. Oveľa vážnejším nebezpečenstvom pre integritu Bosny a Hercegoviny je skutočnosť, že veľká časť miestnych Srbov a Chorvátov sa s touto krajinou úplne nestotožňuje a radšej by videli oblasti, ktoré obývajú pripojené k Srbsku, respektíve k Chorvátsku. Budovanie spoločnej nadetnickej identity tak naďalej zostáva len vzdialenou víziou ďalekej budúcnosti.

LITERATÚRA

Aljović, A. (2022, December 4). Koliko je čvrsta koalicija 'osmorke' i HDZ-a BiH? Retrieved January 29, 2023, from <https://balkans.aljazeera.net/teme/2022/12/4/koliko-je-cvrsta-koalicija-osmorke-i-hdz-a->

Avaz. (2022, October 27). Milorad Dodik je novi predsjednik RS. Retrieved December 12, 2022, from <https://avaz.ba/vijesti/bih/782283/milorad-dodik-je-novi-predsjednik-rs>

Banović, D. (2019). Politički sistem Bosne i Hercegovine. Retrieved December 9, 2022, from https://www.pfsa.unsa.ba/pf/wp-content/uploads/2019/11/Politicki_sistem_Bosne_i_Hercegovine.pdf

CIK. (2022, November 2). Opći izbori 2022. godine - Potvrđeni rezultati 02.11.2022. godine. Retrieved December 11, 2022, from https://www.izbori.ba/rezultati_izbora/?resId=32&langId=1#/1/1/0/0/701

Čorbo Zečo, A. (2022, November 11). Postizborne kalkulacije: Bh. semafor koalicija može zaustaviti Dodika i Čovića! Retrieved January 13, 2023, from <https://istraga.ba/postizborne-koalicije-bh-semafor-koalicija-moze-zaustaviti-dodika-i-covica/>

KlixA. (2022, November 7). Schmidt je intervenisao u Ustav FBiH na način da je neustavne odredbe zadržao, a ustavne mijenjao. Retrieved December 17, 2022, from <https://www.klix.ba/vijesti/bih/schmidt-je-intervenisao-u-ustav-fbih-na-nacin-da-je-neustavne-odredbe-zadrzao-a-ustavne-mijenjao/221101101>

KlixB. (2022, October 3). Tužilaštvo i SIPA zaprimili 27 prijava o izbornim neregularnostima u BiH. Retrieved December 17, 2022, from <https://www.klix.ba/vijesti/bih/tuzilastvo-i-sipa-zaprimili-27-prijava-o-izbornim-neregularnostima-u-bih/2211003084>

KlixC. (2022, November 16). Cvijanović bila protiv prisustva ukrajinskog diplomate na inauguraciji? Komšić ga pozvao kao člana porodice. Retrieved December 28, 2022, from <https://www.klix.ba/vijesti/bih/cvijanovic-bila-protiv-prisustva-ukrajinskog-diplomate-na-inauguraciji-komsic-ga-pozvao-kao-clana-porodice/221116023>

McMahon, P. C. - Western, J. (2009, September). The Death of Dayton: How to Stop Bosnia from Falling Apart. Retrieved January 31, 2023, from https://www.researchgate.net/publication/285878203_The_Death_of_Dayton_How_to_Stop_Bosnia_From_Falling_Apart

Mojžita, M. (2010). Sarajevo: Čakanie na lastovičky. Kalligram, spol. s.r.o.

Muš, J. (2016). One hand clapping – The state-building process and the constitution of Bosnia and Herzegovina. OSW Report, Warsaw, 2016. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-report/2016-03-08/paradoxes-stabilisation-bosnia-and-herzegovina-perspective-central>

N1A. (2022, July 23). Radna grupa pisala Schmidtu: Ova izborna reforma podijeliće BiH na tri entiteta. Retrieved December 15, 2022, from <https://n1info.ba/vijesti/radna-grupa-pisala-schmidtu-ova-izborna-reforma-podijelice-bih-na-tri-entiteta/>

N1B. (2022, October 23). Koliko u BiH traju suđenja za izborne krađe? Retrieved December 16, 2022, from <https://n1info.ba/vijesti/koliko-u-bih-traju-sudjenja-za-izborne-kradje/>

Nardelli, A. – Dzidić, D. – Jukić, E. (2014, October 8). Bosnia and Herzegovina: the world's most complicated system of government? Retrieved December 27, 2022, from <https://www.theguardian.com/news/datablog/2014/oct/08/bosnia-herzegovina-elections-the-worlds-most-complicated-system-of-government>

Narodnaskupstinars.net. (2022). Narodna Skupština Republike Srpske. Retrieved January 7, 2023, from <https://www.narodnaskupstinars.net>

Parlament.ba. (2022). Članovi Kolegija Predstavničkog doma. Retrieved December 30, 2022, from <https://parlament.ba/Content/Read/268?title=%C4%8ClanoviKolegijaPredstavni%C4%8Dkogdoma>

Santić, A. (2022, October 8). Da li je ovo sastav Doma naroda FBiH? Retrieved December 13, 2022, from <https://tip.ba/2022/10/08/da-li-je-ovo-sastav-doma-naroda-fbih/>

Sinanovic, E. (2022, September 26). BiH uoči izbora: Kad je korupcija jača od države. Retrieved January 19, 2023, from <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2022/9/26/bih-pred-izborima-korupcija-i-nedostatak-dobre-vladavine>

Šiljak, D. (2018). Bosnia and Herzegovina After the 2018 Election: What to Expect? Institute for Foreign Affairs and Trade.

Vaššová, T. (2021). Vojenská angažovanosť medzinárodných organizácií v Bosne a Hercegovine. *Medzinárodné vzťahy*, 19(2), 138-157. https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/medzinarodne-vztahy/archiv/2021/2/mv2021-2.pdf

Vijeceministara.gov.ba. (2022). Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina. Retrieved December 29, 2022, from <https://www.vijeceministara.gov.ba/ministarstva/sigurnosti/default.aspx?id=132&langTag=en-US>

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš
e-mail: vassova.tatiana@gmail.com